

ЛЕКЦІЯ 5. Роль психологічної підготовки суддів

Кодекс етики і честі спортивного арбітра

План

- 5.1 Види змагань.
- 5.2 Положення про проведення офіційного змагання.
- 5.3 Церемоніал змагань.
- 5.4 Попередня підготовка до проведення спортивного змагання.
- 5.5 Проведення змагання.
- 5.6 Умови участі в спортивному змаганні.
- 5.7 Допуск учасників до змагань.
- 5.8 Права та обов'язки спортсменів.
- 5.9 Права та обов'язки інших учасників змагань.

Основні терміни і поняття: учасники змагань, протокол проходження мандатної комісії, представник команди, суддя при учасниках змагання. спортивні змагання та їх види, ранги змагань, положення про змагання, програма змагань, правила змагань з виду спорту.

✍ 5.1 Види змагань

Стаття 16. Спортивне змагання

Основною формою функціонування та вияву спорту є спортивні змагання, що організовуються за відповідними правилами з метою виявлення та уніфікованого порівняння досягнень людей в різних видах спорту, з офіційним визначенням переможців змагань.

Умови та порядок проведення змагань встановлюються їх організаторами, якщо інше не передбачено актами законодавства або відповідними міжнародними правилами.

(стаття 16 в редакції Закону України від 18.06.99 р. N 770-XIV)

☞ **Правила змагань з виду спорту** - нормативний документ, що визначає систему, порядок та умови змагальної діяльності, систему суддівства змагань з виду спорту; затверджуються всеукраїнськими громадськими об'єднаннями з видів спорту за погодженням із центральним органом виконавчої влади з фізичної культури і спорту.

Вид спорту - сформований певний різновид змагальної діяльності у спорті, що періодично здійснюється з дотриманням чітко визначених правил та спеціально організованої підготовки до участі у змаганнях.

Офіційні змагання - спортивні змагання, що внесені до календарного плану спортивних змагань центрального органу виконавчої влади з фізичної культури і спорту, структурних підрозділів з фізичної культури і спорту місцевих органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування, фізкультурно-спортивних товариств (ФСТ).

Ранги змагань.

I ранг - ігри Олімпіад, зимові Олімпійські ігри, параолімпійські ігри, дефлімпійські ігри, всесвітні ігри.

II ранг - чемпіонати світу та Європи серед спортсменів усіх вікових груп, розіграші Кубків світу та Європи, Гран-Прі, всесвітні шахові Олімпіади, всесвітні універсиади, інші міжнародні змагання, що включені до календарних планів міжнародних федерацій.

III ранг - чемпіонати України, розіграші Кубків України, інші офіційні всеукраїнські змагання, що включені до календарного плану спортивних змагань України, крім молодших вікових груп.

IV ранг - чемпіонати України, інші офіційні всеукраїнські змагання, що включені

до календарного плану спортивних змагань України.

V ранг - обласні чемпіонати, чемпіонати АР Крим, ФСТ і відомств, крім молодших вікових груп, зональні змагання, що включені до календарного плану спортивних змагань.

VI ранг – обласні чемпіонати, чемпіонати ФСТ і відомств серед спортсменів молодших вікових груп, чемпіонати міст, районів, спортивних клубів, спортивних шкіл усіх типів, спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю та ін.

(Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 7 квітня 2006 року N 1088 «Про затвердження положення про єдину спортивну класифікацію України»)

Спортивні змагання - складова єдиного навчально-педагогічного процесу, спрямованого на виховання здорової, сильної та вольової людини.

Система проведення змагань в нашій країні забезпечує залучення широких верств населення до регулярних занять спортом, стимулює безперервне вдосконалення спортивної техніки і досягнення високих результатів. Змагання дозволяють контролювати якість навчально-тренувального процесу. Майже всі змагання передбачають спадковість. Як правило, вони починаються в колективі, після цього тривають в районах, містах, республіці. Змагання з різних видів спорту плануються єдиним спортивним календарем. Проведення змагань включає:

- 1) розроблення умов змагань;
- 2) церемоніал змагань;
- 3) попередню підготовку;
- 4) власне проведення змагань.

Умови проведення змагань і програма визначаються положенням, що розробляється організацією, яка проводить змагання, і розсилається колективам, що беруть участь не пізніше чим за три місяця.

✍ **5.2 Положення про проведення офіційного змагання** - документ, що визначає умови, терміни та порядок проведення офіційного змагання. Положення встановлює категорію спортсменів, що беруть участь у змаганнях, їх стать і вік, кількісний склад команд та інших учасників, фінансове, медико-санітарне забезпечення, заходи безпеки, порядок і термін подачі заявок, умови прийому та забезпечення учасників, у тому числі суддів, порядок нагородження переможців та призерів змагань, порядок подачі протестів і їх розгляду та інші умови, які забезпечують проведення заходу.

Положення розробляється та затверджується всеукраїнськими громадськими об'єднаннями з видів спорту за погодженням з центральним органом виконавчої влади з фізичної культури і спорту.

Положення складається за такою схемою:

Мета і задачі. Основні задачі змагань звичайно полягають в популяризації даного виду спорту, виявленні найсильніших спортсменів і колективів, підведенні підсумків навчальної роботи тощо.

Місце і терміни проведення. Вказується спортивна база, на якій будуть проходити змагання, дата проведення.

Керівництво змаганням. Визначаються організації, яким доручене проведення змагань і приймання учасників, повідомляється організація, яка призначає суддівську колегію.

Учасники змагань. Встановлюється, які організації та окремі учасники можуть бути допущені до даних змагань. Визначаються вікові групи, розрядні вимоги, чисельний склад учасників, тренерів, суддів і т. і.

Програма змагань. Вказуються розряди, за якими будуть проходити змагання, а також програма (обов'язкова, тільки довільна і т. п.).

Більша частина змагань проводиться за класифікаційною програмою у повній

відповідності з вимогами спортивної класифікації і правилами змагань, затвердженими комітетами з фізичної культури. У цьому випадку за отримані результати учасникам змагань може бути присвоєний відповідний спортивний розряд. Масові і навчальні змагання при необхідності можуть проводитися за спеціальною або полегшеною класифікаційною програмою і за спрощеними правилами.

Зміна класифікаційної програми або правил проведення змагань робить змагання некласифікаційними. На таких змаганнях розряди учасникам не присвоюються.

Умови особистої і командної першості. Точно встановлюються умови заліку - кількість залікованих учасників, розрядний коефіцієнт, можливість ділення місць і т. і.

За умовами заліку змагання можуть бути: особисті, командні і особисто-командні. В особистих змаганнях визначаються лише результати і місця кожного учасника. У командних - виявляються найсильніші команди; особисті результати учасників враховуються лише для присудження відповідного розряду. В особисто-командних змаганнях визначаються місця кожного учасника і команди в цілому. Різновидом командних змагань є колективні змагання, в яких за результатами окремих команд визначається місце всього колективу. Звичайно змагання проводяться за особисто-командним заліком.

Нагородження переможців. У положенні вказується, чим нагороджуються команди і окремі учасники; визначаються умови нагородження тренерів. При розробці даного розділу положення необхідно враховувати норми, встановлені контролюючими організаціями.

Організаційні питання. Повідомляються терміни наради суддів, представників, приводиться перелік необхідної документації, що повинна бути додана до заявки; визначаються терміни подачі попередньої та іменної заявок, умови прийому учасників, кошторис змагання. Положення затверджується відповідними спортивними або державними організаціями.

5.3 Церемоніал змагань.

Церемоніал змагань припускає розробку постановочного плану і включає: урочисте відкриття, вихід учасників і суддів до місць змагань, розминку, порядок виклику і перехід від одного виду до іншого, нагородження переможців, закриття змагань.

Постановочний план. Пересування і дії спортсменів, суддів і інших осіб повинні відбуватися у відповідності із заздалегідь наміченим церемоніалом. Для чіткого і урочистого проведення змагань розробляється постановочний план, в якому вказується: коли і що роблять діючі особи, який музичний супровід, що говорить диктор і т. і.

Основні розділи плану:

- урочисте відкриття (парад, вітання і підйом прапора);
- вихід учасників і суддів до місць змагань, представлення учасників і суддів;
- початок і закінчення розминки, порядок виклику учасників для виконання вправ, перехід від одного виду до іншого;
- нагородження переможців;
- закриття змагань - опускання прапора і вихід із залу.

Урочисте відкриття. Офіційне відкриття змагань і парад рекомендується проводити до початку змагань, інколи це роблять перед початком вечірньої зміни, коли частина команд вже розпочала змагання.

Зручно відкриття змагання проводити наприкінці дня з метою випробовування спортивних снарядів. Парад можна завершити показовими виступами спортсменів, що не беруть участь у змаганнях.

Вихід учасників і суддів до місць змагань. Щодня перед початком ранкової і вечірньої змін змагання відкриваються урочистим виходом. Церемонія початку може бути однаковою для всіх днів.

Під звуки маршу учасники даної зміни виходять в зал і шикуються на килимі; у цей

час судді підходять до своїх місць.

Диктор представляє спортсменів, називаючи команди і вид, з якого команда починає змагання. Суддів можна представити під час розминки.

Розминка, порядок виклику і перехід від одного виду до іншого. Після представлення гімнастів, учасники підходять до свого виду і починають розминатися. Під час розминки диктор повідомляє умови змагань, результати попередніх днів, хід змагань поточного дня і т. д. Після другого сигналу гонгу спортсмени припиняють розминку.

Як тільки всі учасники виконають вправи даного виду, старші судді умовним знаком повідомляють про це відповідальному за зміну, що дає сигнал до переходу від одного виду до іншого. Для переходу краще підібрати мелодичний сигнал, записати його на магнітофонну стрічку і повторити один-два рази, а після цього через секунду на тій же стрічці дати марш для переходу.

5.4 Попередня підготовка до проведення спортивного змагання

Підготовка змагань починається завчасно до їх офіційного відкриття, бо успіх проведення залежить від якості попередньої роботи.

Організаційний комітет. Для проведення підготовчої роботи і керівництва змаганнями рекомендується створити організаційний комітет і визначити особи, що будуть виконувати його завдання.

Завчасно розробляється план роботи оргкомітету, в якому намічається, що треба зробити, вказується термін виконання і відповідальний виконавець. У плані передбачається:

- матеріальне забезпечення змагань (підготовка місць та інвентарю, прийом і розміщення учасників і суддів, реклама, підготовка призів, дипломів і т. і.);
- укладання графіка змагань, запрошення суддівської колегії, підготовка суддівської документації і т. і.

Місця змагань підбираються заздалегідь, ретельно перевіряються і вчасно підготовляються. Окрім основних приміщень необхідні підсобні приміщення (кімнати для переодягання учасників, душові, гардероб, суддівські кімнати і кабінет лікаря), а також місця для глядачів.

Розміщення спортивних снарядів, розташування місць для суддів і учасників треба спланувати так, щоб забезпечити безпеку і зручність для учасників і можливо найкращий показ виконання вправ глядачам. Снаряди повинні задовольняти офіційним технічним вимогам.

Складання графіка змагань. Існує два способи вступу учасників в змагання - одночасний і почерговий. Останній час частіше використовується одночасний спосіб. При цьому способі до місць змагань виходять відразу декілька команд і починають виконувати вправи в особистих видах багатоборства. При почерговому способі починає змагання одна команда, припустимо, з вільних вправ, після цього вона переходить до виконання вправ на коні, а на вільні вправи виходить нова команда, і т. д. Послідовність видів при цьому у всіх команд однакова. За положенням про змагання і попередні дані про команди і окремих учасників визначається необхідна кількість змін і потоків, а також час початку і закінчення змагань, намічаються дні для виконання обов'язкової і довільної програм чоловіками і жінками, дні для фіналів та визначається час для випробовування снарядів. Встановлюється час для відкриття змагань, нагородження переможців і урочистого закриття.

Остаточний графік затверджується після отримання відомостей про склад учасників - іменних заявок. Черговість виступу визначається жеребкуванням.

Інформація і реклама про майбутні змагання. Організатори зобов'язані надати необхідну інформацію, програму проведення змагань усім національним федераціям заздалегідь. Організатори зобов'язані рекламувати через засоби масової інформації (газети, радіо, телебачення) про майбутні змагання.

До початку змагань необхідно випустити плакати, афіші, рекламні проспекти. Підготувати програми, квитки учасників, запрошувальні квитки, фотовітрини і виставки.

Підготовка документації і призів. У відповідності із кількістю учасників заготовляють: суддівські протоколи для окремих видів, зведені протоколи на всі види багатоборства, суддівські записки і картки учасників, форми інформаційних бюлетенів і т. п.

Підготовляються бланки дипломів і в них вписується необхідний текст. Готуються у відповідності із положенням медалі і призи.

Суддівська колегія. Організація, що проводить змагання, повинна заздалегідь запросити суддівську колегію, причому не тільки суддів, що оцінюють вправи, але і суддів на лінії, секундометристів, суддів при учасниках, суддів-інформаторів - дикторів і секретарів.

Технічний персонал. Для проведення змагань необхідний технічний персонал: комендант змагань, оператори для роботи на електронній апаратурі, радисти, телефоністи, слюсарі з установки та ремонту снарядів, робочі, контролери, гардеробники, прибиральниці і т. і.

Комендант змагань відповідає за своєчасну підготовку і художнє оздоблення місць змагань, безпеку, розміщення і обслуговування учасників і глядачів, радіофікацію приміщення, підтримку порядку під час змагань, а також забезпечує усі необхідні заходи щодо вказівки головного судді.

Комендант змагань відповідає за підготовку і придатність до використання спеціального устаткування та інвентарю для проведення змагань.

Медичне обслуговування. Спортсмени перед кожним змаганням обов'язково проходять медичне обстеження і одержують дозвіл лікаря на участь в змаганнях. Суддівським колегіям категорично забороняється приймати заявки без візи лікаря. На всіх змаганнях чергування лікаря обов'язково. Лікар є заступником головного судді по медичній частині.

Нарада суддів і керівників команд. До початку змагань проводиться нарада з судьями, на якій повідомляється склад суддівських бригад, порядок проведення змагань і суддівського семінару. Нарада керівників команд проводиться спільно з судьями або роздільно. На нараді вирішуються всі питання, зв'язані з перебуванням делегацій в даному місті.

Мандатна комісія. Організатори зобов'язані забезпечити окремий офіс для мандатної комісії. Повноваження мандатної комісії регламентовані правилами змагань з виду спорту.

Керівники делегацій національних федерацій представляють в мандатну комісію наступні документи:

- заявку команди, підписану Президентом національної федерації для участі в змаганнях;
- паспорт;
- міжнародну ліцензію учасника;
- квитанцію про оплату національною федерацією річного членського внеску;
- крім того, керівники національних федерацій зобов'язані надати два національні прапори і скорочену версію національного гімну.

♣ **Акт про прийом залу і обладнання** (бланк 9.). Зал, приміщення і обладнання підготовляються за вказівкою суддівської колегії і організації, що проводить змагання. При прийомі залу основна увага звертається на справність і міцність снарядів, матів і містків, на дотримання вимог безпеки виступу спортсменів.

АКТ**прийому місця проведення змагань** _____

(вид спорту, ранг змагань)

" ____ " _____ 20 ____ р. Місто _____

Цей акт складений головним суддею, представником спортивної споруди і лікарем в тому, що устаткування місця змагань відповідає (не відповідає) вимогам Правил змагань з виду спорту _____

Пояснення _____

Адреса місця змагань _____

Головний суддя _____

Представник спортивної споруди _____

Лікар _____

Перевірка готовності. Не пізніше ніж за годину до початку змагань перевіряється готовність всіх служб: суддів при учасниках, інформаторів і секретаріату, а також контролерів, гардеробників, освітлювачів, радіотехніків, коменданта і ін. Перевіряються місця змагань, матеріали підготовлені для суддів, а також нагороди (на даний день). За 30 хв. до початку змагань збираються судді всіх бригад, з'ясовується їх готовність, даються останні вказівки. За 15-20 хв. до виходу починається шикування учасників. Спортсменам роз'яснюється порядок пересування, виклику до снаряду і т. п.

5.5 Проведення змагання

Управління змаганням. Керівництво змаганням здійснюється за двома основними напрямками: управління суддівськими бригадами (оцінкою результатів учасників) і організацією змагань (процесом їх проведення).

За ходом і порядком змагань в даному виді стежить старший суддя. Він домагається правильної і погодженої роботи своєї бригади і дисципліни команди, що виступає.

Суддя при учасниках керує пересуванням спортсменів, стежить за вчасним початком і закінченням розминки, а також виходом для виконання вправ, за організованим переходом від одного виду до іншого і виходом з залу по закінченню змагань.

За дотриманням графіка змагань стежить заступник головного судді, керівник даною зміною.

Інформація про хід змагань. Вся інформація погоджується з керівником змагань (головним суддею). Про хід змагання глядачів і учасників інформують спеціальні судді-інформатори.

Нагородження переможців. Нагородження слід проводити відразу ж після виявлення переможців. Важливо, щоб церемонія нагородження була урочистою.

Закриття змагань. Закривати змагання треба парадом учасників. На параді закриття вручають головні призи, після чого переможцям надається право опустити прапор.

Перед парадом доречні показові виступи найсильніших гімнастів або молодих спортсменів, що виконували цікаві комбінації.

Закриття змагань повинно бути не менше урочистим, чим відкриття.

Заклучна нарада.

По закінченню змагань проводиться заключна нарада суддів і керівників команд (представників). Нарада може бути загальною і роздільною. На нарадах головний суддя повідомляє про протести, що надійшли і про прийняті рішення, оцінює якість суддівства,

характеризує роботу тренерів, керівників команд і окремих учасників. Представники відзначають позитивні і негативні моменти в організації змагань і суддівстві.

На нараді суддів оцінюється робота кожного судді, відзначаються недоліки в суддівстві окремих бригад і суддів, називаються кращі судді, що представляються до підвищення категорії і нагородженню грамотами.

5.6 Умови участі в спортивному змаганні

✍ **Учасниками спортивного змагання (далі - учасники) є спортсмени (команди спортсменів), судді зі спорту, тренери, керівники (представники) команд спортсменів, лікарі і інші особи, визначені як учасники положенням про проведення (регламентом проведення) спортивного змагання або правилами змагань з видів спорту.**

Умови допуску учасників до змагань, їх спортивна приналежність, кваліфікація і можливості, а також перелік документів, що надаються до мандатної комісії, обмовляються положенням про змагання.

Напрям учасників на спортивне змагання здійснюється організаціями на підставі офіційного запрошення організаторів. Організації, що отримали таке запрошення, підтверджують свою участь заявкою за встановленою формою. Заявка може бути попередньою, в якій підтверджується сам факт участі в спортивному змаганні, та іменний, з вказівкою персонального складу спортсменів і видів програми спортивного змагання, в яких вони братимуть участь.

Відповідальність за оформлення і своєчасне представлення заявок на участь в спортивному змаганні покладається на організації, що беруть участь. Учасники змагань заповнюють анкету за встановленою формою (бланк 10).

Бланк 10

(найменування заходу)

А Н К Е Т А

Прізвище, ім'я, по батькові _____

(представник команди, суддя, учасник, слухач, викладач та ін.)

Дата народження _____ Освіта _____

Домашня адреса _____

Домашній телефон _____ мобільний _____

Робочий телефон (факс) _____ E - mail _____

Місце роботи _____

Посада _____

Спортивна кваліфікація: _____

(розряд, звання, вид спорту)

Суддівська кваліфікація _____

(категорія, звання, вид спорту)

Суддівський досвід _____

(найменування змагань, рік проведення, займана посада)

" ____ " _____ 20__ р.

(підпис)

Чисельний склад команд спортсменів і кількість спортсменів однієї команди, що допускаються до змагань в окремих видах програми, встановлюється положенням про проведення (регламентом проведення) спортивного змагання.

Для оформлення участі спортсменів (команд спортсменів) в спортивному змаганні керівники (представники) команд спортсменів надають в мандатну комісію наступні документи:

- відрядне посвідчення керівника (представника) команди спортсменів з вказівкою кількості членів команди згідно із списком, що додається. У списку вказується повне найменування спортивного змагання та усі його учасники;

- виклик на спортивне змагання;

- іменну (технічну) заявку за формою, встановленою організаторами;

документи, що засвідчують особу спортсменів;

- залікові книжки або класифікаційні квитки спортсменів.

До участі в змаганні допускаються спортсмени, що пройшли спеціальне медичне обстеження і що отримали допуск лікаря, завірений підписом і особистою печаткою лікаря або печаткою медичної установи.

Організації, що беруть участь, забезпечують спортсменів (команди спортсменів) єдиною спортивною формою.

❗ **Учасники, які не заявлені за установленим порядком, до участі в спортивному змаганні не допускаються.**

5.7 Допуск учасників до змагань

Заявка організації на участь її членів в змаганнях оформляється за встановленою формою з обов'язковою наявністю завірених печаткою підписів керівника організації, тренера і лікаря, що засвідчують відповідну підготовленість учасників.

Термін представлення попередніх заявок вказується в положенні про змагання.

Допуск учасників здійснюється мандатною комісією в складі представника організації, що проводить, головного судді або його заступника, головного секретаря, головного лікаря і членів комісії, які перевіряють заявки і документи учасників на відповідність вимогам положення про змагання. Відповідальність за допуск учасників в спірних випадках несе представник організації, що проводить змагання.

Проходження мандатної комісії вноситься в протокол (бланк 11).

Бланк 11

(найменування організації, що проводить змагання)

(найменування організації, якій доручено проведення змагань)

(найменування змагань, дата і місце проведення)

ПРОТОКОЛ ПРОХОДЖЕННЯ МАНДАТНОЇ КОМІСІЇ

№	Команда	Відомості про учасників згідно із заявкою									Страховий поліс	Медичне	Паспорт посвідчення	Примітка
		Стать		Вік	Спортивний розряд, звання					Допуск лікаря				
		Ч	Ж		III	II	I	К М С	М С					
1														
2														
3														
	РАЗОМ													

Голова мандатної комісії

(підпис)

()

(прізвище, ініціали)

Головний секретар

(підпис)

()

(прізвище, ініціали)

5.8 Права та обов'язки спортсменів

Спортсмени мають право:

- брати участь у змаганнях згідно з правилами змагань та затвердженим положенням про змагання;
- на присвоєння їм відповідних спортивних звань та спортивних розрядів за умови виконання кваліфікаційних норм та вимог положення про єдину спортивну класифікацію України (ЄСКУ);
- отримувати документи, що засвідчують присвоєння або виконання спортивних звань і спортивних розрядів.
- своєчасно отримувати необхідну інформацію: про хід змагань, програму змагань, зміни в програмі змагань, склад пар чергового круга, результати сутичок і тому подібне.

Кожний спортсмен має право на розминку. У межах правил змагань він може змінити розміщення снарядів і устаткування. Наприклад, у гімнастиці змінити ширину брусів, висоту кілець і т.п., а також користуватися каніфоллю й магnezією.

У командних змаганнях через капітана або представника, а в особисті самостійно, кожний учасник має право звертатися до окремих суддів або в суддівську колегію для з'ясування його питань, що цікавлять.

Після завершення змагань спортсмени отримують довідки про участь та показаний результат за встановленою формою (бланк 12)

Бланк 12

(найменування організації, що проводить змагання)

(найменування організації, якій доручено проведення змагань)

ДОВІДКА

Дана _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

у тому, що він (вона) на _____
(найменування змагань, клас складності дистанцій)

_____ (місце проведення змагань)
які проходили в період з " ____ " _____ по " ____ " _____ 200__р.

у складі команди _____
показав результат _____, що складає _____% від результату переможця і виконав(а)
норматив _____

з техніці спортивного туризму (вид гірський). Копія протоколу додається.

Головний суддя _____
(підпис) (прізвище, ініціали, категорія)

М. П.

Разом із правами учасники змагань повинні виконувати й певні обов'язки: знати положення, програму й правила змагань і строго їх дотримувати, бути дисциплінованими та увічливими у відносинах із суддями і своїми спортивними суперниками, кожний учасник змагань повинен поважати глядачів і бути до них уважним. Проявляти максимальну енергію і наполегливість у спортивному змаганні. Навмисне небажання вести спортивну боротьбу розглядається як порушення правив і може викликати зняття зі змагань.

Спортсмени зобов'язані:

- дотримуватись вимог чинного законодавства, Олімпійської, параолімпійської хартії, правил та положень міжнародного дефлімпійського комітету, правил і регламенту змагань міжнародних федерацій та всеукраїнських громадських об'єднань з видів спорту, загальних положень спортивної етики у стосунках із суддями, обслуговуючим персоналом, іншими учасниками змагань, глядачами;
- вести і пропагувати особистим прикладом здоровий спосіб життя;
- дотримуватись антидопінгових правил.

5.9 Права і обов'язки інших учасників змагань

Керівники делегацій національних федерацій представляють в мандатну комісію наступні документи:

- заявку команди, підписану президентом національної федерації для участі в змаганнях;
- паспорт;
- міжнародну ліцензію учасника;
- квитанцію про оплату національною федерацією річного членського внеску;
- крім того, керівники національних федерацій зобов'язані надати два національні прапори і скорочену версію національного гімну.

Представник команди. Посередником між суддівською колегією і учасниками, виставленими цією організацією, являється представник (керівник) команди. Якщо команда не має спеціального представника, його обов'язки виконує тренер або капітан команди.

Представник команди зобов'язаний брати участь у засіданнях суддівської колегії (коли воно проводиться разом із представниками), під час змагань перебуває на спеціально відведеному для представників місці, відповідає за дисципліну членів своєї команди, забезпечує своєчасну явку своїх учасників до початку змагань. Представник команди не має права втручатися в суддівство. У всіх випадках на його погляд неправильного суддівства, порушення правил або положення про змагання, може подати протест у письмовому виді, що обов'язково розглядається головною суддівською колегією.

Представник команди не може бути одночасно суддею цих змагань.

За невиконання своїх обов'язків представник може бути відсторонений від керівництва командою.

Капітан команди в спортивних іграх є керівником команди на спортивному майданчику, відповідає за дисципліну своєї команди. Він має право у всіх випадках, коли вважає за необхідне, звертатися до судді або в суддівську колегію. Капітан команди має відмітну нашивку на лівому рукаві або лівій стороні майки.

Суддя при учасниках зобов'язаний:

- а) перед початком змагань перевірити наявність учасників цього дня змагань і відповідність їх костюма вимогам справжніх правил;
- б) познайомити учасників з програмою і графіком ходу змагань;
- в) попередити спортсменів про порядок їх виходу до старту;
- г) повідомити головного суддю або керівника старту про нез'явлення і зняття учасників із змагань.

Контрольні запитання:

1. Класифікація спортивних змагань: першість, кубок, чемпіонат.
2. Особисті змагання; командні змагання.
3. Хто і як організує суддівство спортивних змагань?

4. Наведіть приклади офіційних документів які регулюють питання пов'язані із забезпечення суддівства змагань.
5. З чого складається положення про проведення офіційного змагання?
6. Які функції виконують федерація спорту та колеґії суддів?
7. Система змагань в аматорському спорті.
8. Система змагань у професійному спорті.
9. Структура та зміст правил змагань.
10. Яким чином відбувається управління змаганням?
11. Що відбувається на заключній нараді суддів та представників команд? (керівників)

11. Вимоги до учасників змагань.
12. Що таке заявка на участь у змаганнях?
13. Права та обов'язки спортсмена на прикладі обраного виду спорту.
14. Права і обов'язки капітана команди.
15. Складові заявки на участь у змаганнях.
16. Права та обов'язки представника команди.
17. Які порушення правил може викликати зняття зі змагань?
18. Хто відповідає за медичне забезпечення спортивних заходів?
19. Як треба зустрічати і проводити спортсменів і осіб, що їх супроводжують?
20. Транспортне обслуговування змагань.
21. Заходи безпеки під час проведення великих спортивних змагань.

Рекомендована література

Основна:

1. Лапочук Н., Удачина Л.А. Організація та суддівство змагань з видів спорту : навчально- методичний посібник. Маріуполь, ММК, МММК, 2014. 52 с
2. Борисов О. Основи теорії і методики викладання волейболу і футболу. Київ: вид-во ПП «Люскар», 2004. 664 с.
3. Медвідь А. Фізична підготовка як важливий фактор підвищення рівня арбітражу у футзалі. Молодий вчений. 2017. № 3.1. С. 206-209.
4. Богинов В. Формалізація аналізу судівства змагань у видах спорту з суб'єктивним визначенням результату. *Олімпійський спорт и спорт для всіх* : тези ІХ між нар. наук. конгр. Київ : Олімпійська література, 2005. С. 222.
5. Згоба В. Структура рухової активності суддів у гандболі. *Молода спортивна наука України* : зб. наук. пр. з галузі фіз. вих. та спорту. Львів, 2005. Вип. 9, т.1. С. 8–10.
6. Медвідь М. Характеристика діяльності суддів при обслуговуванні змагань високого рангу з гандболу. *Сучасні проблеми розвитку теорії та методики спортивних ігор*: матеріали V Всеукр. наук.–практ. конф. Львів, 2007. С 75–78.

Інформаційні ресурси

1. Зако н У к р а ї н и «Про фізичну культуру і спорт» від 24.12.1993 № 3808-ХІІ. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>.
2. Закон України «Про антидопінговий контроль у спорті». *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 23. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2353-14>.
3. Закон України «Про підтримку олімпійського, паралімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні». *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 43. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1954-14>.
4. Олімпійська хартія Міжнародного Олімпійського комітету. URL: <http://nos-ukr.org/files/OfficialDocuments/CHARTER%20July%202007-Feb08.pdf>.